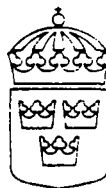

Riksdagens protokoll

1989/90:98

Måndagen den 2 april

Kl. 12.00–13.34

Protokoll
1989/90:98

Förhandlingarna leddes till en början av förste vice talmannen.

Svar på interpellationer

1 § Meddelande om frågestunden tisdagen den 17 april

Anf. 1 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

För att fråga skall besvaras vid frågestunden tisdagen den 17 april skall den ha lämnats in till kammarkansliet senast tisdagen den 10 april kl. 13.30.

2 § Justering av protokoll

Justerades protokollen för den 26 och 27 mars.

3 § Svar på interpellation 1989/90:135 om arbetsmarknadssituationen i Bergslagskommunerna i Värmlands län

Anf. 2 Industriminister RUNE MOLIN:

Fru talman! Kristina Svensson har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta för att förbättra arbetsmarknaden i Bergslagskommunerna i Värmlands län, dvs. Hagfors, Munkfors, Filipstad, Storfors och Kristinchamn.

Som bakgrund till frågan redovisar Kristina Svensson exempel på problem i form av arbetslöshet eller varsel om nedläggning eller neddragning av verksamheten vid vissa företag.

Jag vill inledningsvis framhålla att dessa kommuner har haft en jämförelsevis besvärlig utveckling på arbetsmarknaden under en följd av år. Några, framför allt de utpräglade brukskommunerna, har haft det särskilt besvärligt.

Därför är alla nämnda kommuner för närvarande inplacerade i regionalpolitiskt stödområde.

Vidare har länsstyrelsen i Värmlands län successivt fått kraftigt ökade länsanslag, från 19 milj.kr. 1982/83 till 60 milj.kr. innevarande budgetår.

Kommunerna har också omfattats av de särskilda Bergslagsprogram som regeringen initierat och som pågått sedan år 1984.

Min bedömning är att dessa olika åtgärder, med hjälp av det goda kon-

junkurläget, gett goda möjligheter till en breddning och förstärkning av arbetsmarknaden även i dessa kommuner.

Men alla problem är inte lösta. Fortsatta åtgärder behövs. Jag vill då först peka på de förslag som regeringen lämnat i den regionalpolitiska propositionen (prop. 1989/90:76). Dessa bör ge förutsättningar för ett långsiktigt utvecklingsarbete som är väl anpassat till de skiftande förhållanden som förekommer, både mellan kommuner och över tiden.

Regeringen föreslår således i den regionalpolitiska propositionen att Hagfors, Munkfors och Filipstad skall inplaceras i stödområde 2, vilket innebär oförändrade stödmöjligheter för investeringar. Regeringen föreslår också att bl.a. länsstyrelsen skall kunna ge utvecklingsbidrag till företag. Vidare innebär förslaget att de berörda kommunerna kommer att få del av det höjda sysselsättningsbidraget.

Vidare föreslås att regeringen, liksom för närvarande, skall ha möjlighet att inplacera kommuner i tillfälligt stödområde vid stora strukturella förändringar. För närvarande är min bedömning att Storfors bör komma i fråga för en sådan åtgärd.

Den nya regionalpolitiken kommer också att ge länsstyrelsen större möjligheter att anpassa åtgärderna efter behoven. En friare användning av länsanslaget föreslås, vilket kommer att innebära ökade prioriteringsmöjligheter mellan projektmedel, lokaliseringsbidrag, utvecklingsbidrag och glesbygdsstöd.

Ett exempel på ett nytt regionalpolitiskt instrument är det föreslagna centrala stödet till särskilda regionalpolitiska infrastrukturåtgärder. Jag bedömer att det kan komma Värmland och de nämnda kommunerna till del i olika avseenden.

Således kommer det nya systemet att ge goda möjligheter att långsiktigt utveckla näringslivet i dessa kommuner. Ansvaret för detta måste i första hand vila på de regionala organen. Men jag vill framhålla att regeringen nog kommer att följa utvecklingen och även är beredd att på olika sätt medverka till en positiv utveckling.

Anf. 3 KRISTINA SVENSSON (s):

Fru talman! Jag vill tacka industriministern för svaret.

Ur svaret läser jag att Rune Molin har en god insikt i den besvärliga situation som kommunerna i östra Värmland haft under en följd av år. Att industriministern avser att föreslå att Storfors inplaceras i tillfälligt stödområde och slutligen att regeringen nog kommer att följa utvecklingen och är beredd att på olika sätt medverka till en positiv lösning. Det tackar jag naturligtvis för.

Interpellationen lämnades in i mitten av februari, och den har av skäl som vi alla känner väl till inte kunnat besvaras förrän nu den 2 april. Jag vill därför uppdatera den situation som beskrivs i interpellationen, och jag vill peka på tre omständigheter som tyvärr har försämrat läget.

Först och främst har vi nu fått statistiken för befolkningsutvecklingen för de första tre månaderna 1990, eller snarare kan man säga att vi har fått siffrorna för befolkningsminskningen. Vi har fått signaler från bilindustrin som

påverkar arbetsmarknaden i en negativ riktning. Dessutom har den regionalpolitiska propositionen lagts fram.

Jag vill lyfta fram en av de kommuner som jag har tagit upp i interpellationen. Där är situationen nu mer alarmerande än tidigare. Det gäller Kristinehamn.

En gång i tiden var det en blomstrande stad där man fastställde världsmarknadspriset på järn. Staden var utskeppningshamn för malmen från Bergslagen.

Men det var länge sedan. De senaste åren har kommunen gått en kraftgång med ständigt minskad befolkning och omstrukturering av arbetsmarknaden. Under de senaste tio åren har kommunens befolkning minskat med 1 100 personer. Under de senaste fem åren – när det har varit en befolkningsökning i Värmland – har Kristinehamns befolkning mängd fortsatt att minska. Som enda kommun i länet har Kristinehamns befolkning minskat med 63 personer under de tre första månaderna i år.

Förra året försvann ca 500 arbeten. Det var arbeten som försvann utan större dramatik. Det var inte fråga om några spektakulära nedläggningar där ett dominerande företag minskade sin produktion, utan det var mer fråga om nedskärningar vid flera arbetsplatser och vid olika tillfällen. Därför uppmärksammas dessa förändringar naturligtvis inte utanför länsgränsen, vare sig i media eller i form av åtgärder. Men lika fullt var det fråga om 500 arbetstillfällen.

Två av de företag som finns i kommunen har koppling till bilindustrin, Saab och Fundo.

Saab har haft som mest 700 anställda. I dag är man nere i 380. Vad kommer att hända med komponenttillverkningen vid Saab? Passar den fortfarande in i bolagets strategi i framtiden? Vad innebär samarbetet med General Motor för komponenttillverkningen vid Saab i Kristinehamn? Det finns en mycket utbredd oro bland de anställda, och det finns en oro i kommunen för vilka konsekvenserna kan bli. Man känner att produktionen är hotad och därmed att Saabs existens i Kristinehamn också är hotad.

Kristinehamns kommun är en högskatteskommun, med en av de högsta kommunalskatterna i länet. Den höga skattesatsen är nödvändig för att man skall kunna upprätthålla en god kommunal service. Det gäller att ge kommuninnevärnarna god utbildning, bra barnomsorg och äldreomsorg. Kommunen deltar i försöket med treårig gymnasieutbildning för yrkesinriktade linjer. Detta kostar en hel del pengar. Men det är man beredd att satsa på hamnen, som också kostar väldiga summor. Den höga kommunalskatten är naturligtvis ett hinder när det gäller företagsetableringar. Framför allt gäller det om man skall konkurrera med andra kommuner på lika villkor. Det kan man inte göra. I väster finns grannstaden Karlstad med allt vad service innebär i form av högskola, flygplats, museum, teater osv. De övriga grannkommunerna är Degerfors, Karlskoga och Storfors. Hittills har den bärande tanken vid de bedömningar som statsmakterna har gjort varit att betrakta dessa fyra kommuner som en gemensam arbetsmarknad. De har därför behandlats lika. Det är en självklar bedömning med tanke på att dessa kommuner när det gäller arbetsutbud och service kompletterar varandra. Detta har man ti-

digare tagit hänsyn till i Bergslagspaketet och med satsningar för att förbättra arbetssituationen i Karlskoga.

Varför går man ifrån den här principen? Vad är det som motiverar att regeringen nu företräder en annan syn? Jag syftar naturligtvis på att Kristinehamn i den regionalpolitiska propositionen inte tillfälligt placeras i stödområdet. Det finner vi mycket märkligt.

För närvarande tillhör Kristinehamn stödområdet, och situationen har ju inte förbättrats utan tvärtom försämrats. Jag har pekat på hur den har försämrats. Jag vill ställa en fråga till Rune Molin: Varför har inte Kristinehamn placerats in i stödområdet på samma sätt som Storfors och de andra tidigare redovisade kommunerna?

Anf. 4 BO FINNKVIST (s):

Fru talman! Kristina Svensson har interPELLERAT om sysselsättningsläget i de kommuner i östra Värmland som vi normalt kallar för Bergslagskommunerna. Jag vill utnyttja tillfället att delta i den här debatten.

Vi är naturligtvis tillfredsställda över att Munkfors, Hagfors och Filipstad har inplacerats i stödområde 2 i den nyligen framlagda propositionen om regionalpolitik. Dessa kommuner är de tre kommuner i länet som har drabbats hårdast av en befolkningsminskning, när man ser 20 år tillbaka i tiden. Befolkningsminskningen har stadigt legat på ca 1 % per år. Det är först på senare år som vi har fått en utjämning och någon ökning under kortare perioder.

Det är strukturomvandlingen inom stål-, gruv- och skogsindustrin som har varit orsaken till den negativa utvecklingen. Näringsgrenarna finns kvar och är fortfarande dominerande inom området, men man kan säga att de har krympt i tvätten. Det är en mycket lägre sysselsättning i dag, och vi befarar att det kan bli en ytterligare krympning i framtiden. Denna typ av industrier expanderar inte sysselsättningsmässigt i dag. Den senaste nedläggningen i området var trådtillverkningen i Munkfors som berörde ca 90 anställda i en kommun med under 5 000 invånare.

Vi värnar om det vi har kvar, och vi försöker få fram ny sysselsättning inom andra näringsgrenar i stället. Förslaget om inplacering i stödområde 2 kommer säkert att bli till god hjälp i detta arbete.

Övriga förutsättningar för industriell verksamhet är också mycket viktiga. I Hagfors-Munkfors-området, som har ca 21 000 tusen invånare, sysselsätts i dag drygt 3 000 personer i utpräglade exportindustrier där ca 80 % av produktionen går på export. Omsättningen ligger på över tre miljarder kronor inom de större företagen som arbetar med stål- och verkstadstillverkning. Detta är nästan nettoexportsiffror, eftersom det används en liten andel importerade insatsvaror i produktionen.

Jag tror man kan påstå att detta är imponerande siffror i förhållande till en så pass begränsad befolkning. Detta är ett ekonomiskt värdefullt område för Sverige, inte minst i dag när vi har obalans i handeln med utlandet.

De två nämnda industriorterna har undermåliga kommunikationer. Det gäller både väg- och järnvägsförbindelser. Man kan fråga sig om vi förtjänar detta. Regeringen har uttalat sig för satsningar, vilka också är näringspoli-

tiskt riktiga, inom infrastrukturområdet, vilket Rune Molin nämnde i svaret på interpellationen.

I anslutning till den regionalpolitiska propositioner har vi socialdemokrater på Värmlandsbanken väckt en motion om finansiering av ombyggnad av NKLJ-banan från smalspår till normalspår. Vi vet att den föreslagna fonden ännu inte är verklighet och att det råder osäkerhet om det finns en majoritet för finansiering av denna mycket nödvändiga insats på kommunikationsområdet. Men frågan brädskar. Nedläggningsförhandlingar pågår, och det kommer att leda till att ytterligare 50 personer blir arbetslösa.

Det har i dag dykt upp nya argument – utöver miljö- och trafiksäkerhetsaspekten att ca 60 långträdare per dygn hamnar på dåliga landsvägar – för att man inte skall låta de två järnbruken i Hagfors och Munkfors bli utan järnväg i framtiden. Uddeholm, som är det dominerande företaget i området, presenterar samarbetsplaner med ett stort österrikiskt stålföretag. Jag är inte särskilt insatt i frågan, och jag kan därför inte ha någon bestämd mening om huruvida det är bra eller dåligt. Men en sak vet jag: företaget går bra i dag, och det bör väl innebära att förhandlingsläget också är bra. Detta är en tröst.

Detta samarbete innebär antagligen också att man får konkurrerande produktion inom samma organisation. Det sägs ingenting om det i dag, men så kan det bli. Denna produktion ligger centralt placerad i Europa och har nära till kunderna. Det vill nog till att vi har bra kommunikationer i ett sådant läge, och för övrigt också andra goda förutsättningar i Sverige för denna typ av tillverkning.

Detta borde ge anledning till att se på NKLJ-frågan ytterligare en gång. Det finns kanske möjlighet till omförhandlingar med intressenterna eller ökning av gruppen med exempelvis länsmyndigheterna, närmare bestämt länsstyrelsen. Jag vet att detta kanske är en fråga inom kommunikationsområdet, men jag vill ändå ställa en fråga till industriministern. Finns det möjligheter till en sådan ny diskussion i det nya läge som har uppstått?

Anf. 5 Industriminister RUNE MOLIN:

Fru talman! Den första frågan gällde huruvida regeringen frångår en princip när det gäller stödområdesindelningen när vi inte tagit med Kristinehamn bland de orter som tillfälligt kan lyftas upp till stödområde i framtiden. Situationen har varit besvärlig i Kristinehamn, och därför har Kristinehamn varit placerat i tillfälligt stödområde. Den bedömning som vi framöver skall göra kommer att grundas på de beslut som riksdagen fattar. Regeringen har emellertid redan nu sett stora problem i vissa kommuner i Bergslagen, bl.a. i Storfors i Värmland, och vi har sagt att det vore en lämplig åtgärd att placera dessa kommuner i tillfälligt stödområde med hänsyn till de problem som de har.

Om man ser på den utveckling som hittills varit i Kristinehamn när det t.ex. gäller arbetslösheten, kan vi konstatera att den nu är ganska låg och att den inte föranleder en omprövning av stödområdesindelning. Kristinehamn hade i februari månad 1,2 % arbetslöshet, vilket är ganska lågt även om man jämför med de andra Bergslagskommunerna i Värmland där Hagfors hade 3 % och Munkfors 3,9 % arbetslöshet.

Men det är riktigt att situationen kan förändras. Det kan bli problem inom

olika industrier i Kristinehamn. Ett aktuellt exempel som man pekat på är vad som kan inträffa med Saabs komponenttillverkning med tanke på det samgående som har skett mellan Saab och GM, och det gäller även de effekter detta kan få på utläggning av beställningar av komponenter.

Vi kommer naturligtvis att noggrant följa utvecklingen även när det gäller Kristinehamn. Skulle det visa sig att de problem som man befarar verkligen uppstår, att det sker neddragningar i fråga om exempelvis underleverantörer på bilsidan, kommer vi givetvis på nytt att ta upp frågan om möjligheten att lyfta upp Kristinehamn i stödområdet.

När det gäller bilindustrin har regeringen, med tanke på de problem som på grund av strukturförändringen framöver kommer att uppstå på detta område, i den näringspolitiska propositionen till riksdagen lagt fram förslag om ett program omfattande 150 miljoner under en treårsperiod. Avsikten är att speciellt rikta in uppmärksamheten på de problem som finns när det gäller underleverantörerna. Jag hoppas att en särskild bilstudie skall komma till stånd, en studie i vilken vi även skall engagera bilföretagen; vi har redan haft kontakter, och de har uttalat sitt positiva intresse för detta.

Även om situationen i dag kan te sig bekymmersam på flera olika ställen, vet vi att vi har resurser att sätta in. Det grundläggande när det gäller regionalpolitiken och utvecklingen i olika delar av landet är enligt min mening att vi kan driva en ekonomisk politik som gör att vi i vår ekonomi håller efterfrågan uppe och att företagen på det sättet får order. Det gäller naturligtvis också att behålla en konkurrenskraft gentemot utlandet, så att våra företag blir konkurrenskraftiga. Jag tror att detta är vår absolut viktigaste och mest grundläggande uppgift framöver.

Detta måste emellertid kompletteras med insatser som syftar till att lösa problemen i de områden som har det särskilt besvärligt. Regionalpolitiken måste då utformas så att den kan ge tillräckliga effekter och kan klara av de speciella problemen.

Vi arbetar alltså med dessa olika områden. Om den regionalpolitik som presenteras i den regionalpolitiska propositionen antas av riksdagen sker en starkare koncentration till de områden som har det besvärligast. Propositionen innebär att mera pengar, ytterligare ca 400 miljoner, i form av ytterligare anslag går till ett mindre område. Detta bör uppenbarligen ge oss större möjligheter att påverka utvecklingen i de kommuner som tas upp i interpellationen.

Jag vill inte gärna ge mig in i diskussionen om järnvägen. Vi har naturligtvis i industridepartementet studerat de problem som en nedläggning av den här järnvägen skulle innebära för industrin i de olika kommunerna. Vi har fått försäkringar om att det, om en nedläggning skulle ske, går att klara av dessa transporter på landsväg. Detta är naturligtvis en miljöfråga, och det är också en fråga om hur man kan underhålla dessa vägar. Vi har utifrån industripolitiska utgångspunkter fått försäkringar om att det är möjligt att upprätthålla den trafik som är nödvändig för industrins utveckling. Sedan är frågan givetvis hur man skall få fram de pengar som behövs för denna ombyggnad. När det gäller den frågan är det givetvis kommunikationsdepartementet som i första hand har ansvaret.

Anf. 6 BO FINNKVIST (s):

Fru talman! Jag hade kanske inte väntat mig något annat svar än det jag fick, men jag tycker ändå att det i denna debatt är viktigt att nämna frågan om järnvägen. Sett utifrån de diskussioner som i dag pågår mellan Uddeholm och Böhler är ju detta en industripolitisk fråga.

Jag skall inte ställa några ytterligare frågor, men jag vill konstatera att vi, när det gäller andra former av transporter, har ett undermåligt vägnät. Jag menar – och denna åsikt har även framförts av exempelvis länsmyndigheter – att vägar i områden av den här typen, områden med tung exportindustri, borde ha en standard som svarar mot de fordon som är tillåtna på vanliga europeiska vägar.

Detta är i dag inte fallet när det gäller t.ex. riksväg 62, som går i Klarälvsdalen. Denna väg kommer att ersätta NKLJ-banan när den läggs ned. Man får alltså då åka på en länsväg i stället.

Anf. 7 KRISTINA SVENSSON (s):

Fru talman! Jag delar naturligtvis industriministerns uppfattning att en stark ekonomisk politik är avgörande för utvecklingen och att den regionalpolitiska proposition som regeringen har lagt fram anger vägar som kan användas för att stötta de svaga regionerna på ett bättre sätt än vad som tidigare har varit fallet.

Lika fullt måste jag lyfta fram detta exempel och peka på vad för slags framtid och vad för slags utveckling man befarar skall komma i den här delen av landet.

Det synes mycket egendomligt att Kristinehamn inte är med bland de övriga kommunerna. Det tyngst vägande argumentet är det som jag nämnde förut, nämligen att de fyra kommunerna betraktas som en arbetsmarknad och att det förekommer en omfattande pendling inom området. Det är alldeles uppenbart att Kristinehamn när det gäller nya etableringar kommer i kläm mellan Karlstad å ena sidan och de tre kommunerna som är stödområdesplacerade å den andra.

Vi ser mycket mörka moln framför oss, och jag har hittills bara nämnt en del av detta. Den offentliga sektorn, som är framför allt kvinnornas arbetsmarknad, har alltid och av tradition varit svag i dessa områden. Nu kommer man i ett av sjukhusen i Kristinehamn att minska antalet anställda med 400. Och det är nästan bara kvinnor det handlar om.

Positivt är att Artillerihögskolan kommer att utlokaliseras till Kristinehamn. Det betyder mycket, men för att det skall bli en bra satsning och för att de som skall arbeta där verkligen skall flytta till kommunen måste det finnas arbeten även för de medföljande. Med den arbetsmarknadssituation vi i dag har kan jag inte se hur man skall kunna lösa det problemet. Det finns i dessa kommuner varken kvalificerade eller icke-kvalificerade jobb för kvinnor. Detta gäller faktiskt samtliga Bergslagskommuner i östra Värmland.

Jag har velat lyfta fram detta problem, och jag hoppas naturligtvis att industriministern tar detta till sig vid övervägningarna i fortsättningen.

Anf. 8 Industriminister RUNE MOLIN:

Fru talman! Vi har framför oss ett viktigt problem att lösa, nämligen hur vi skall kunna få en bra infrastruktur som bl.a. klarar transporterna på ett effektivt sätt. Det är i dag nödvändigt med allt effektivare metoder för att möta de krav industrin ställer.

En av de frågor som vi kommer att arbeta med under det närmaste året och som vi hoppas kunna lägga fram en proposition om nästa år är hur vi skall kunna finna nya finansieringsformer som gör det möjligt både att satsa på vägarna, något som är nödvändigt för att inte kapitalet skall förstöras utan helst utvecklas, och att i framtiden få en effektivare järnväg. Det rör sig här om enorma investeringar, bort emot 100 miljarder kronor, och detta kan inte statskassan klara. Vi måste i stället hitta andra finansieringsformer. Detta är ett problem vi arbetar med, och om vi klarar av detta kommer det förmodligen också att underlätta en lösning av problemen borta i Värmland.

Vid bedömningen av vilka kommuner som skall placeras i tillfälliga stöd-områden utgår vi från de sakliga förhållandena på arbetsmarknaden och de problem som finns. Om utvecklingen i Kristinehamn går åt det håll som Kristina Svensson befarar och som redovisas i interpellationen kan jag lova att vi skall se till att Kristinehamn får de förutsättningar som är nödvändiga för att kommunen skall kunna klara av sina problem.

Vi får avvakta och se åt vilket håll utvecklingen går. Just nu kan vi i Kristinehamn inte se de problem som kan iaktas på andra håll, t.ex. i Storfors. Jag lovar emellertid att vi noggrant skall följa Kristinehamns utveckling.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Svar på interpellationerna 1989/90:143 och 147 om den elintensiva industrin i Västernorrland, m.m.

Anf. 9 Industriminister RUNE MOLIN:

Fru talman! Sigge Godin har frågat mig om regeringens insatser i Ånge kommun med anledning av Casco Nobels nedläggning i Ljungaverk. Eva Björne har frågat mig om jag har några planer för att förhindra att fler elintensiva industrier läggs ned eller flyttar utomlands. Vidare har Eva Björne frågat mig om jag har några planer för att garantera den elintensiva industrin konkurrenskraftiga elpriser. Jag besvarar interpellationerna i ett sammanhang. Sigge Godin tar upp fem delfrågor. Jag besvarar dem i den ordning frågorna ställts.

Casco Nobel tillkännagav den 14 mars i år sin avsikt att lägga ned kisel tillverkningsenheten i Ljungaverk. Detta beräknas vara genomfört till årsskiftet 1990/91. Förhandlingar enligt medbestämmandelagen har inletts med de anställdas organisationer och är ännu inte avslutade. Innan dessa förhandlingar är avslutade är jag inte beredd att närmare kommentera det aktuella fallet.

Allmänt gäller naturligtvis att näringslivet måste ta ett regionalpolitiskt ansvar. I en situation då ett företag avser att lägga ned en viss verksamhet måste företaget beakta alla möjligheter att ta ett ansvar för såväl den personal som direkt berörs som för sysselsättningen på orten i vidare mening. Re-

geringen är medveten om situationen i Ånge och kommer att noga följa utvecklingen även framöver.

Beträffande regeringens långsiktiga insatser för att stärka Ånge kommuns sysselsättningsituation kan jag också erinra om regeringens förslag i förra årets kompletteringsproposition (1988/89:150). På regeringens förslag beslutade riksdagen att ställa särskilda resurser till förfogande för länsstyrelsen i Västernorrlands län. Dessa resurser tillsammans med länets ordinarie medel har bildat en grund för att utveckla verksamheten som enligt vad jag har erfarit också har kommit Ånge till del.

För framtida utvecklingsinsatser kan jag peka på förslagen i den regionalpolitiska propositionen som för närvarande behandlas av riksdagen. Regeringens förslag innebär bl.a. för Ånges vidkommande att kommunen placeras i det föreslagna stödområde 2, vilket betyder, jämfört med andra stödområdeskommuner, oförändrade stödmöjligheter för investeringar. Med regeringens förslag följer också bl.a. att länsstyrelserna skall kunna ge utvecklingsbidrag till företag. Vidare innebär det att företag i kommunen kan få del av det höjda sysselsättningsbidraget.

Ånge tillhör de kommuner som kommer att få del av medel som frigörs vid den avveckling av Stiftelsen Industricentra som föreslås i den regionalpolitiska propositionen. Vidare föreslås i den regionalpolitiska propositionen att länsstyrelserna skall få ökade resurser och befogenheter via det s.k. länsanslaget.

En förstärkning av utbildningsutbudet tillhör den typ av infrastrukturinsatser som är särskilt betydelsefulla för att göra orten mera attraktiv för företagsetableringar. För Ånges del vill jag här erinra om de särskilda insatser som regeringen gjort inom detta område inom ramen för det s.k. inlandsprogrammet. Härigenom har t.ex. högskoleutbildning inom området, småskalig produktion samt vuxenutbildning och fortbildning av lärare förstärkts med extraresurser bl.a. för Ånges del.

Beträffande de frågor som ställts till mig av såväl Sigge Godin som Eva Björne rörande den elkraftsintensiva industrin vill jag anföra följande. För en betydande del av den svenska industrin är god tillgång på elenergi till rimligt pris en viktig förutsättning för konkurrenskraften. De elintensiva branscherna sysselsätter omkring 100 000 personer och svarar för närmare en tredjedel av industrins förädlingsvärde och export.

Den pågående omställningen av energisystemet har som syfte att landets behov av energi varaktigt skall kunna tillgodoses på ett sätt som är förenligt med samhällsekonomiska, sociala och miljöpolitiska mål.

I anslutning till riksdagens beslut om kärnkraftens avveckling uppdrog regeringen åt en särskild utredningsman att redovisa avvecklingens effekter på den elintensiva industrins konkurrensförhållanden. Regeringen har vidare uppdragit åt bl.a. statens energiverk att utreda vissa frågor rörande energihushållning och effektivare elanvändning. Resultaten från utredningarna kommer att läggas till grund för den energipolitiska proposition som regeringen avser att förelägga riksdagen hösten 1990. Utgångspunkten är att energipolitiken skall inriktas på långsiktigt bärkraftiga lösningar som skapar möjlighet till god framförhållning och bibehållen konkurrenskraft.

Regeringen avser att i den energipolitiska propositionen även ta upp frå-

gan om konkurrensvillkoren för den elintensiva industrin under kärnkrafts-
avvecklingen.

Anf. 10 SIGGE GODIN (fp):

Fru talman! Jag ber att få tacka industriministern för svaret. Utan att vara alltför elak, måste jag säga att jag är imponerad över att industriministern lyckas skriva tre och en halv sida utan innehåll.

Situationen i Ånge kommun är mycket bekymmersam. Under 1980-talet har kommunen förlorat närmare 1 000 människor, och kommunen är nu nere i så låga befolkningstal att förutsättningarna för att upprätthålla den kommunala servicen blir mycket små. Därutöver har den aviserade nedläggningen skapat ytterligare bekymmer i kommunen.

Situationen i Ljungaverk har varit akut i ett par års tid. Regeringen har, som industriministern erkänner, varit väl medveten om situationen. Trots detta har inget konkret skett. Situationen för dem som blir friställda i Ljungaverk är ytterst besvärlig. Man skulle här kunna använda det gamla uttrycket att "råttorna lämnar det sjunkande skeppet". Men situationen för dem som friställs i Ljungaverk är betydligt allvarigare än så. De kan inte lämna det sjunkande skeppet. De har inget val. Det är för långt att pendla till Sundsvall, ca 16–17 mil per dag. Alla som berörs av nedläggningen, inkl. de som berör dynoverksamheten som vi nu hoppas blir kvar, har egna villor i Ljungaverk. De kommer inte att kunna sälja sina fastigheter utan att lida stora ekonomiska förluster. Det finns inga ersättningsjobb i Ånge, och de orkar inte, som jag sade, pendla till Sundsvall.

Vi här i kammaren vet att regeringen har gjort stora insatser i exempelvis Malmö och Uddevalla. Situationen i Ljungaverk är faktiskt många gånger besvärligare än i Malmö. De 100 jobb som skall bort nu, plus de drygt 50–60 jobb som redan fallit bort i Ljungaverk med en befolkning på 12 000 människor, skall ställas emot några hundratals jobb som försvann i Malmö med en befolkning på 300 000–400 000 människor. I Malmö skaffade regeringen omgående fram ett paket, det blev en hel bilfabrik. I Ljungaverk har inget skett på två år. Jag tycker att jämförelsen kan göras. Skillnaden talar sitt tydliga språk.

Jag skall ställa några följdfrågor i god tid så att industriministern hinner fundera på svaren. I industriministerns svar står bl.a. att regeringen avser att i samband med den energipolitiska propositionen även ta upp frågan om konkurrensvillkoren för den elintensiva industrin.

I Ljungaverk anser man att en ny treårsperiod med billig elkraft från Norge skulle innebära att man klarade sig över krisen eller att man åtminstone fick andrum att ordna nya jobb. Samtidigt slås inte kiselstillverkningen ut innan regeringen hunnit lägga något förslag om hur den elkraftintensiva industrin skall behandlas.

Är industriministern beredd att låta Vattenfall få sluta ytterligare ett tre-årsavtal om norsk elkraft för Ljungaverks räkning?

Åtgärderna i Malmö och Uddevalla kom till stånd efter förhandlingar med storföretagen Volvo och Saab. Är industriministern beredd att använda det s.k. lokaliseringssamrådet för att skapa en ny varaktig industrisysselsättning i Ljungaverk?

Ånge kommun kommer enligt regeringens förslag att tillhöra stödområde 2. Är industriministern beredd att medverka till att Ånge temporärt får flyttas till stödområde 1? Om socialdemokratin dessutom är beredd att rösta ja till folkpartiets förslag om att sänka socialavgifterna till all icke offentlig verksamhet, skulle Ånge och Ljungaverk få en temporär sänkning även av socialavgifterna. Detta skulle göra det mycket lättare att rekrytera ny företagsamhet till Ljungaverk, inte minst när det gäller kvinnoförtagande.

Vidare tolkar jag industriministerns svar beträffande länsanslagen som att Västernorrland på grund av den akuta krisen i Ljungaverk också i Härnösand kommer att få betydande höjningar av länsanslagen. Är detta en fel-tolkning, eller kommer det att bli så? Det kanske ändå kunde vara en liten positiv tanke.

Fru talman! Västernorrland är det mest elkraftsintensiva länet i landet. Västernorrland svarar för 15 % av hela landets industriella elförbrukning, men för bara 8 % av sysselsättningen. Länet kommer att drabbas mycket hårt när kärnkraften avvecklas, framför allt om den avvecklas i förtid. Den elkraftsintensiva industrin i länet har ca 6 000 anställda som kommer att drabbas. Det rör sig om pappersindustrin, GA-metall i Sundsvall, Hagraf i Härnösand som varslat om nedläggning, samt nu också Ljungaverk.

I januari 1989 fanns att läsa i tidningen Affärsvärlden ett gemensamt uttalande från Fabriks, Pappers, SIF, Metall och SALF i Sundsvallsområdet: "Vi vill inte ha deklARATIONER om att problemen kommer att lösa sig. Vi vill veta de konkreta långsiktiga förutsättningarna för svensk elintensiv industri."

De har ännu inte fått något besked. Tiden rinner i väg, och det är självklart att oron stiger.

Vilket besked har industriministern att ge till sina forna gamla kompisar? Vad har de för besked att vänta?

Anf. 11 EVA BJÖRNE (m):

Fru talman! Jag tackar industriministern för svaret, fast jag tycker – liksom Sigge Godin – att det är ett mycket intetsägande svar.

Det är ju ganska fantastiskt att det finns utredningar som arbetar med hur energifrågan skall lösas ännu tio år efter folkomröstningen. Det har lagts ned mycket energi på utredningar, både mänsklig och materiell, men några stora framgångar har vi hittills inte sett. Det rör sig nu om många år, alltför många, som svensk industri har tvingats att planera sin framtid utan att veta hur energipriserna skall se ut i framtiden och utan att veta hur energitillgången kommer att utvecklas för just det egna företaget.

Det går många rykten om att elpriserna skall gå upp och om elransonering. Det står helt klart att priserna kommer att gå upp och att det kommer att bli en ransonering, om vi inte får någon ny energikälla.

KemaNord i Ljungaverk är inte den första industri som läggs ned på grund av höga elpriser. När det gäller Hagrafs i Härnösand var de höga elpriserna också en viktig ingrediens även om det var miljökraven som var den utlösande faktorn.

Som industriministern känner till har vi många stora elintensiva industrier i Västernorrlands län. Men om regeringen fortsätter med den nuvarande energi- och E-G-politiken kommer dessa industrier att flytta utomlands eller

att lägga ned sin verksamhet. GA-metall har kommit väldigt långt med planerna på en utbyggnad i Island, trots att man helst vill bygga ut i anslutning till den befintliga fabriken i Sundsvall för att kunna utnyttja den infrastruktur som finns i området. Det finns i dag bl.a. 250–300 småföretag som på olika sätt servar GA-metall i sin verksamhet.

KemaNords karbidtillverkning i Sundsvall behöver byggas ut. Denna utbyggnad kommer att ske i Norge, eftersom 37 % av den ingående delen i karbidtillverkningen är el.

Våra skogsindustrier bygger ut i Västeuropa och i Canada. SCA har nu drygt 60 % av sina anställda utomlands. Koncernledningen består, efter en nyligen genomförd omorganisation, av 20–25 personer. Man kan ju gissa att det nu också är ganska enkelt för koncernledningen att flytta utomlands, om man skulle anse det nödvändigt. SCA Packaging flyttar i höst sin ledning till Bryssel.

Industriministern skall också veta att de skogsindustrier som bedriver verksamhet i Österrike budgeterar i år, jämfört med 1989, kostnadsökningar för el och för ved till noll kr. Samtidigt beräknar man att löneökningarna under dessa två år kommer att ligga mellan 3 % och 5 %. Vi vet att motsvarande ökningarna här hemma i Sverige för både el och ved ligger mellan 10 % och 15 % samt att löneökningarna går upp emot 10 %. Med denna utveckling, som dessutom drivs på av inflationen, kommer det – om utvecklingen fortsätter – inte att bli lönsamt att tillverka massa och papper i Sverige, inte ens om man har egna stora skogsinnehav i landet.

I en debattartikel i Dagens Nyheter den 23 mars uttalade Birgitta Dahl och Rune Molin att "energipolitiken får inte betalas med arbetslöshet och utslagning av de anställda i svenska basnäringar". Då vill jag fråga industriministern:

Kommer regeringen att föreslå en utbyggnad av de orörda älvorna?

Eller kommer regeringen att föreslå en ändring av koldioxidtaket?

Och/eller kommer industriministern att föreslå en ny folkomröstning om kärnkraften?

Anf. 12 MARTIN OLSSON (c):

Fru talman! Det är värdefullt att mina kolleger Sigge Godin och Eva Björne har framställt dessa interpellationer om viktiga och aktuella problem för Västernorrlands län i allmänhet och för Ånge kommun i synnerhet.

Västernorrland är det län som under 1980-talet drabbats hårdast av befolkningsminskningen. 1988 var länet det enda län som minskade sin befolkning. 1989, då alla län ökade sin befolkning, ökade Västernorrlands befolkning procentuellt minst. Om vi ser till Ånge kommun har befolkningen minskats successivt med drygt 100 personer om året under 1980-talet. Det borde för länge sedan ha satts in kraftfulla åtgärder för att Västernorrland skulle ha fått del av samma befolknings- och välförhållningsutveckling som övriga län. Men kraven på åtgärder både från länsstyrelsen och från en del av oss riksdagsledamöter från länet har man på regeringsnivå inte lyssnat till.

Så sent som i början av december 1988 framhöll dåvarande ansvarig för regionalpolitiken, nämligen arbetsmarknadsminister Ingela Thalén, i en debatt med oss tre ledamöter som nu yttrar oss här, att det inte förelåg några

skäl för särskilda insatser i Västernorrland. Några månader senare, då även socialdemokratiska riksdagsledamöter framhållit behovet av åtgärder, insåg regeringen att någonting behövde göras. I våras föreslogs vissa åtgärder, som dock enligt centerns mening – som vi framhållit i motioner och reservationer – var otillräckliga.

Som ny ansvarig för regionalpolitiken har statsrådet Molin möjligheter att ta itu med Västernorrlands problem på ett helt annat sätt än vad som skett sedan 1982. Men interpellationssvaret ger inte särskilt mycket hopp därom.

Ånge kommun, som det nu främst gäller, är den minsta kommunen i länet och den som har drabbats hårdast av negativ befolkningsutveckling. Åldersstrukturen är sådan att in- eller återflyttning fordras för att befolkningstalet inte skall sjunka ytterligare. Om befolkningstalet minskar ytterligare hotar detta den nödvändiga samhällsservicen. Det skulle innebära stor fara för gymnasieskolan, vilken är en förutsättning för att yngre familjer kan tänka sig att flytta till kommunen.

Den nu aktuella industrinedläggningen i Ljungaverk accentuerar nödvändigheten av åtgärder för att vända utvecklingen. Angående nedläggningen i Ljungaverk hänvisar industriministern till företagets ansvar för personalen och sysselsättningen på orten. Han lovar att regeringen "kommer att noga följa utvecklingen även framöver". Industriministerns redovisning över vad aktuella regeringsförslag kan ha för betydelse för Ånge kommun tycks främst vara en hänvisning till länsanslagen. Men länsanslaget har ju under senare år – mot regeringens och socialdemokraternas vilja – höjts genom beslut av riksdagen.

I svaret nämndes en hänvisning till högskolekurser i Ånge. Dessa har dock inte särskilt stor omfattning. Enligt uppgifter som jag har fått, har det funnits en 10-poängskurs i småskalig produktion. Det är viktigt att centerns krav på ökade resurser till små högskolor, bl.a. högskolan Sundsvall/Härnösand, går igenom så att det blir ökade förutsättningar även för att förlägga en högskoleutbildning i Ånge.

Industriministern erinrar i sitt svar om att Stiftelsen industricentra skall avvecklas och att Ånge kommun kommer att få del av de medel som då frigörs. I den regionalpolitiska propositionen anges att en del av de medel som frigörs vid försäljning av en anläggning skall användas till utveckling av näringslivet i de åtta kommuner där stiftelsens anläggningar är belägna. Jag vill fråga industriministern om Ånge kommun kommer att få överta lokalerna för enbart en symbolisk köpeskilling eller om Ånge kommun på annat sätt kommer att få tillgodogöra sig hela värdet av stiftelsens anläggningar där. Det vore värdefullt för kommunen, som ju som bekant är hårt drabbad.

Statlig verksamhet inom SJ och posten har i mer än 100 år betytt oerhört mycket i Ånge kommun. I motioner under flera år har bl.a. jag begärt att Ånge skall prioriteras när det gäller om- eller nylokalisering av statlig verksamhet av olika slag. Dagens situation visar att det är synnerligen viktigt att detta tillgodoses.

Regionalpolitiken måste, som vi ser det, ses utifrån ett helhetsperspektiv, och regional balans måste vara ett centralt mål för alla politiska sektorsområden. Tyvärr är detta knappast fallet. Jag skall ge några exempel på hur olika aktuella frågor och förslag går emot Ånge kommun. Skattereformen miss-

gynnar landsbygd och glesbygd. Det gäller exempelvis det höjda bensinpriset, oförändrad ersättning för arbetsresor och sänkt ersättning för utnyttjande av egen bil. Dessa åtgärder tillsammans med andra slår emot glesbygd och landsbygd och ökar kostnaderna för boende och företagande. Moms på energi är ett annat exempel som man ur landsbygdssynpunkt har gått emot. Att avskaffa rätten till 5 000 kr. i skattefri inkomst för plockande av bär och svamp är ett direkt slag mot människorna ute i glesbygden. Införandet av kommunalt skattestopp kan innebära stora problem för Ånge kommun.

Jag hinner inte räkna upp flera exempel, men jag vill säga att infrastrukturen är av största betydelse för utvecklingen av alla kommuner, inte minst av Ånge kommun. Ånge är en knutpunkt för järnväg, som borde kunna utvecklas mera. Jag skall återkomma till det senare om jag hinner.

Till sist vill jag fråga industriministern om han kommer att verka för att man genom beslut på olika politikområden försöker få samfälliga beslut som gynnar, och inte missgynnar, glesbygdskommuner, som exempelvis Ånge kommun.

Anf. 13 MARTIN SEGERSTEDT (s):

Fru talman! Jag skall inte ytterligare gå in på den beskrivning av min hemkommun, Ånge, som har lämnats här. Jag kan bara nämna att sedan jag första gången för över 20 år sedan besökte nuvarande Nobel Industrier i Ljungaverk som arbetsförmedlare, har den delen av kommunen – Torps församling i Ånge kommun – förlorat bortåt en tredjedel av sin befolkning.

Till att börja med vill jag ta fasta på vad industriministern säger i svaret om företagets sociala ansvar. Under snart 100 år har detta företag, under litet olika namn, bedrivit både kraftproduktion och elintensiv produktion i vår kommun. Kommuninnevanorna har ställt upp på en i det närmaste fullständig utbyggnad av vattenkraft. Skälet till att alla enigt har ställt upp för vattenkraftutbyggnad har givetvis varit att alla känner till den betydelse som den elintensiva industrin har haft för arbete och utkomst på våra industrierter.

Under senare år har vi fått se hur denna elintensiva industri sviktar. I fjol gick Alby Klorat AB utomlands med en investering i ny produktion. Det är en investering som vi väl skulle ha behövt för utvecklingen i vår egen kommun. Nu varslar Nobel Industrier om nedläggning av kiselstillverkningen i Ljungaverk.

Nu måste en ordentlig press sättas på företaget, som fortfarande gör stora vinster på sin kraftproduktion. Det måste sättas press på företaget, så att det tar ett socialt ansvar och sätter in ordentliga resurser för att klara Ljungaverk, som en livskraftig industriort, även i framtiden.

Som industriministern säger i svaret pågår just nu förhandlingar om företagets varsel. Än står således möjligheten öppen för ändringar såväl i tidsplanen som när det gäller att göra andra insatser. Sedan en tid tillbaka arbetar också en stiftelse med problemen i Ljungaverk. Problemen i Ljungaverk är inte precis nya för oss. Stiftelsen arbetar med resurser från företag och från myndigheter på länsnivå och kommunal nivå.

Denna vecka skall vi för övrigt i en uppvaktning från län och kommun redovisa synpunkter och förslag från det arbetet och annat som rör arbets-

marknadssituationen både i länet och i kommunen. Vi kommer då att presentera konkreta förslag till ny sysselsättning och till utveckling av befintlig verksamhet.

En väsentlig punkt som vi även trycker på i en socialdemokratisk motion från länet är att stödnivån på 35 % i Ånge kommun skall få bibehållas även i fortsättningen. Vi vet av erfarenhet att ett lokaliseringsstöd på den nivån i många fall är en förutsättning för att få företagen intresserade av att satsa på investeringar.

För att inte måla bilden av Ljungaverk alltför svart kan jag här nämna att vi för bara några veckor sedan fick beslut om en nyinvestering av en laser till ett företag i Ljungaverk. Den satsningen var naturligtvis ytterst välkommen. Om vi inte hade haft möjlighet att gå in med ett stöd i storleksordningen 30 %, tror jag för min del inte att vi hade kunnat få den investeringen till kommunen. Den hade med all säkerhet gått oss förbi.

Stiftelsen Industricentra har för Ånges del, i varje fall till viss del, blivit en mycket stor besvikelse. Den har inte blivit den offensiva satsning på nyföretagande som vi en gång hoppades på, utan den har blivit mer av ett passivt fastighetsförvaltande företag. Vad som nu skall ske är något oklart. Industrihusen står dock där de står. De utgör en resurs, om vi bara kan få rätt sysselsättning. För närvarande finns mycket ledig kapacitet. För min del hoppas jag att lokalerna skall säljas till enskilda företag, som då kan få den styrka och stadga som egna lokaler kan ge.

Avslutningsvis vill jag naturligtvis instämma i hur väsentligt det är att vi får en energipolitik som ger våra utlandskonkurrerande elintensiva industrier en fortsatt livskraft. Det är en förutsättning för fortsatt verksamhet i Ljungaverk och för de mycket elintensiva industrier som finns i Ånge kommun i övrigt.

Anf. 14 Industriminister RUNE MOLIN:

Fru talman! Betygsättningen på interpellationssvaret som Sigge Godin och Eva Björne gjorde, skall jag över huvud taget inte bry mig om att kommentera, utan jag går direkt in på sakfrågorna. Jag tycker att det är viktigare i politiken än att vi sysslar med denna typ av politisk jargong.

Det är riktigt att Ånge kommun har stora svårigheter och att det finns risk att de blir ännu större. Kommunen har ett besvärligt läge. Liksom många andra inlandskommuner i Norrland måste man ha olika stöd för att klara utveckling och sysselsättning för sina medborgare.

Den regionalpolitiska proposition som vi har lagt fram från regeringens sida syftar till att förstärka insatserna för just de kommuner som är mest utsatta. Det är, som jag sade tidigare, en koncentration med mera pengar till ett mindre område. Det måste också kunna leda till att vi kan förstärka insatserna.

Vi har gjort stora insatser i Malmö och Uddevalla. Jag tycker det är riktigt. Vi måste också se till att de områdena kan få det stöd som behövs för att de skall klara sysselsättning och utveckling. Det är fel att skapa motsättningar mellan den typen av orter och problem och Ånge. Vi skall naturligtvis medverka till en utveckling i båda fallen.

Den politik som jag tycker är den rimliga i det här sammanhanget är att

bedriva en allmän ekonomisk politik som leder till en bra ekonomisk utveckling med stark efterfrågan som också kan spridas över landets alla delar. Den måste kompletteras med en näringspolitik som skapar god miljö för företagen att utvecklas i med bl.a. infrastruktur, utbildning, forskning och utveckling och med riskkapitalförsörjning och allt annat som är viktigt för företagens utveckling, inte minst teknikspridningen.

Vi måste också ställa krav på företagen, vilket Martin Segerstedt berörde. Ju större företagen är desto större är ansvaret. Företagen har ett ansvar för att planera sin verksamhet så, att företagens utveckling leder till att sysselsättningen upprätthålls även i framtiden. I det här fallet, som alltså handlar om Ljungaverk, handlar det ju om ett stort företag som har varit etablerat i Ljungaverk under långa tider. Företaget har naturligtvis ett särskilt stort ansvar för att medverka till att andra sysselsättningstillfällen kommer till orten, om företaget skall avveckla den verksamhet som nu är förlagd till Ljungaverk. Företaget har resurser för detta och det bedriver olika verksamheter. Vi måste gemensamt sätta tryck på företaget att leva upp till detta krav. Jag utgår från att de förhandlingar som de fackliga organisationerna nu för med företaget berör också den frågan och att facket sätter företaget under press.

Om man på dessa sätt – med ekonomisk politik, näringspolitik eller genom att betona företagets ansvar – inte kan nå tillräckligt resultat, får vi också tänka oss kompletteringar med regionalpolitiska åtgärder. Då får länets myndigheter och olika organ tillsammans med kommuner och andra ansvariga myndigheter diskutera vilka åtgärder som kan vidtas för att bygden skall utvecklas. Det finns särskilda anslag och resurser för detta ändamål.

Nästa nivå – alltså om resurser fortfarande saknas – är självfallet att koppla in centrala organ och myndigheter. I Ljungaverksfallet har vi faktiskt inte kommit längre än till att företaget skall pressas till att göra insatser. Nästa skede är att länsstyrelsen och dess organ skall arbeta med dessa frågor. Jag kommer inom kort att föra diskussioner med länets och kommunens ansvariga för att diskutera situationen. Men det skulle vara fel av mig att nu deklarerar konkreta åtgärder i ett enskilt fall, där man ännu inte kommit längre än till att inom företaget diskutera möjligheterna till lösning.

Självfallet skall vi medverka till att lösa de problem som kan uppstå, men vi skall ta frågorna i rätt ordning. Politiken får inte leda till att vi sprider löften omkring oss – vi måste först skaffa oss ett ordentligt underlag, innan vi börjar tala om vad vi skall göra. Därför har jag inte mer att säga i interpellationssvaret än vad jag gjort i dag – innan jag fört överläggningar i det konkreta fallet.

Sigge Godin ställde en rad frågor som har med situationen i Ljungaverk att göra. Dem kan jag inte besvara, innan jag haft en mer ingående kontakt med parterna och fått veta vilka problemen är. Det gäller Vattenfalls möjligheter att svara för transitering av elkraft och möjligheten att köpa billig elkraft från Norge osv. Jag kan inte svara på de frågorna i dag.

Är vi beredda att föra lokaliseringssamråd för att skapa en utveckling för sysselsättningen? Jag kan inte svara på den frågan heller. Vi måste först diskutera vad länsstyrelsen och företaget kan göra osv. Skall Ånge föras över till stödområde 1? Också det är en fråga som hör till den kategorin.

Min repliktid är dess värre strax slut, så jag får återkomma i nästa replik

till de andra frågor som ställdes. Men när det gäller länsanslagen är det faktiskt på det sättet att det förslag som ligger på riksdagens bord innebär att ytterligare 200 milj. kr. ställs till förfogande. Pengar kommer naturligtvis även till Västernorrlands län.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 15 SIGGE GODIN (fp):

Herr talman! Skälet till att jag nämnde Malmö och Uddevalla som exempel, herr industriminister, är ju inte att jag missunnar dessa orter insatser, utan för att beskriva att det i det fallet gick snabbt att fatta beslut om en hel bilfabrik. Ljungaverk och Ånge har inte begärt att få någon bilfabrik, men de har väntat i två år på besked. Då tycker jag kanske att det finns skäl för regeringen att också inse hur besvärligt läget där uppe är.

Vi vet att Casco Nobel i Ljungaverk har världens bästa kisel tillverkning. Enda skälet till nedläggning är att det svenska elpriset är för högt och att företaget inte kan förnya sitt kontrakt på norsk elkraft.

Detta är ju, som sagt, en gammal historia som industriministern rimligen borde kunna ha en åsikt om, framför allt eftersom industriministern är mycket väl bevandrad i just de här frågorna.

I december 1989 investerade företaget 3,5 milj. kr. i en ugn för kisel tillverkningen. Det måste innebära att företaget har intresse av att driva verksamheten vidare. Då borde man också kunna lösa den här frågan med åtminstone en ytterligare period med norsk el till Ljungaverk.

När industriministern försöker besvara frågorna så beskriver han näringspolitiken i svepande ordalag och säger att det är forskning och utveckling det handlar om. Men Ljungaverksborna kan inte efter två år nöja sig med det svaret! De skulle möjligen kunna nöja sig med ett sådant svar om något hade hänt i dag – men de har ju väntat i två år nu. Det har de fackliga representanterna också gjort.

I fråga om KemaNords eget ansvar säger industriministern att vi måste sätta tryck på dem, eller rättare sagt att facket skall sätta tryck på dem. Mina frågor blir då: Vilka kontakter har regeringen haft med KemaNobels representanter på högre nivå och vad har ni kommit fram till? Har ni diskuterat frågan? Frågan om lokaliseringssamråd kan ingå i de diskussionerna, och det är något som industriministern ändå borde våga uttrycka en åsikt om.

Industriministern sade att om man på den regionala nivån inte har tillräckliga insatser, då skulle centrala myndigheter kopplas in. Men vi som sitter i den här kammaren vet att man inte kan lösa detta problem på det regionala planet, därför att Ljungaverk är unikt! Det finns inga pendlingsmöjligheter och människorna drabbas hårt ekonomiskt om de måste sälja sina fastigheter och flytta osv. Därför är det bråttom om regeringen skall hinna gå in och göra någonting. Det måste alltså ske omgående. Något litet svar måste vi ändå få!

Anf. 16 EVA BJÖRNE (m):

Herr talman! Industriministern sade i sitt svar att han skulle återkomma till de frågor som jag har ställt. Men i det svar som jag har fått tidigare berör

industriministern över huvud taget inte den elpolitik som kommer att föras i framtiden. Det är emellertid oerhört viktigt för oss i Västernorrland att veta vad som kommer att hända i den frågan.

Den här industrin planerar inte kortsiktigt, alltså ett halvt eller ett år framåt i tiden. Företaget behöver veta inriktningen på energipolitiken 10–15 år framåt i tiden, för det rör sig om mycket stora investeringar inom den här typen av tillverkning.

Jag skulle vilja säga att denna industri är väsentlig för hela Sverige. Den ger ändå ca 90 miljarder kronor till bytesbalansen. Det är ju inte föraktligt.

Industriministern talade mycket om att vi skall ha en näringspolitik och en regionalpolitik och att det finns pengar i form av stöd och åtgärder att sätta in. Men om vi inte har en exportindustri som fungerar och om vi inte har en exportindustri som ger inkomster, varifrån skall vi då få medel till dessa insatser som är av energipolitisk och regionalpolitisk karaktär?

Anf. 17 MARTIN OLSSON (c):

Herr talman! Jag försökte sätta in Ånge i ett större sammanhang och nämnde politiken på olika områden. Jag vill knyta an till detta.

Västernorrlands län har som bekant ett svagare och sämre vägnät än jämförbara län, det är bland de allra sämsta i landet. I olika sammanhang, bl.a. från centerns håll, har större anslag till vägarna begärts. Centern har t.ex. krävt ett vägpaket för Västernorrland. Det skulle självfallet ge möjlighet till förbättringar av infrastrukturen i Ånge.

Jag vill nämna järnvägarna. I dagens Dagbladet, socialdemokratisk tidning i Sundsvall, finns det en ledare där det står: Skall Ånge resecentrum bli utan tågtrafik?

Ånge är som bekant en gammal järnvägsknutpunkt. Detta visar kanske i ett nötskal risken för att man inte ser tillräckligt på kommunikationsfrågorna i stort och vikten av att tillfredsställande tagtrafik upprätthålls. I det här fallet skulle det vara fråga om ett snabbtåg söderifrån till Ånge. Persontrafiken på sträckan Sundsvall–Ånge–Östersund måste upprätthållas. Det är några exempel.

Telekommunikationerna betyder enormt mycket för möjligheterna att utveckla en bygd och en kommun. Det skulle verkligen vara på sin plats att tidigarelägga televerkets investeringar, så att nya anläggningar och nya kablar blir verklighet betydligt tidigare än planerat. Jag tror att det enligt planerna skulle ta fem år. Det är alltså fråga om fiberoptisk kabel.

Jordbruket och skogsbruket betyder väldigt mycket för Ånge. Riksdagens beslut i mitten av 80-talet om att jordbruksproduktionen i Norrland skulle motsvara 1984 års nivå har man inte lyckats förverkliga. Det är därför viktigt att kommande jordbrukspolitiska beslut får en inriktning som innebär att den jordbruksproduktion som erfordras ur sysselsättningssynpunkt och beredskapssynpunkt upprätthålls.

Jag nämnde skatterna som ett exempel som talar emot glesbygden. Jag vill återkomma till att det gäller att man inom olika politikerområden tar regionalpolitiska hänsyn. Och industriministern är väl samordnare för dessa områden i regeringen. Jag hoppas därför att industriministern granskar de olika regeringsförslagen utifrån glesbygdens synpunkt. Det skulle även

gynna Ånge kommun om beslutsfattarna konsekvent såg på förutsättningarna för glesbygden innan de fattar beslut.

Prot. 1989/90:98
2 april 1990

Svar på interpellationer

Anf. 18 Industriminister RUNE MOLIN:

Herr talman! Jag skall ta upp den elintensiva industrins problem och situation. I detta sammanhang krävs det konkreta beslut om politikens inriktning. Som jag sade i mitt svar kommer regeringen att lägga fram en proposition i höst i vilken hela energipolitiken behandlas. I energipropositionen kommer besked att ges, till industrin och andra som är beroende av energipolitiken, om de regler som kommer att gälla på lång sikt framöver. Det är viktigt, eftersom industrins investeringar och planering av produktion över huvud taget är beroende av långsiktiga besked i detta avseende. Vi måste åtminstone ge besked för 90-talet.

Det finns en rad olika problem som vi måste reda ut. Och de gäller naturligtvis konkret vad det stora beslut som riksdagen har fattat om att avveckla kärnkraften kommer att innebära och vilka konsekvenser det kommer att få både när det gäller eltillförseln, elhushållningen men framför allt, tror jag, när det gäller priset på el. En utredning som har gått igenom detta har nyligen lagt fram sitt förslag. Efter att ha läst den utredningen tror jag att man kan säga att det avgörande för hur vi kommer att klara den elintensiva industrins situation framöver är vilken prissättningsprincip som vi kommer att använda för elen. Om vi använder marginalkostnadsprissättningen, som Eva Björne var inne på, kommer vi att få ett pris som kommer att innebära att stora delar av den elintensiva industrin slås ut ganska snabbt under 90-talet. Den skulle inte klara konkurrensen. Om vi däremot fortsätter i stort sett enligt de linjer som vi hittills har haft, som har varit baserade på en genomsnittskostnadsprissättning, så finns det möjligheter att skapa ett pris som gör också vår elintensiva industri konkurrenskraftig inför framtiden.

Min inriktning och tro i detta arbete är att vi skall klara omställningen från kärnkraft till andra energislag, helst förnybara och inhemska, på ett sådant sätt att vi även klarar sysselsättningen i dessa branscher. En stor del, vilket har sagts här, av de industrisysselsatta i Västernorrlands län arbetar inom denna typ av industri.

Socialdemokraterna vill inte genomföra en energiomställning som innebär arbetslöshet, regionala problem eller välfärdsproblem. Det har varit vår inriktning alltsedan vi engagerade oss i folkomröstningen för linje 2. Vår politik innebär att omställningen skall göras på ett sådant sätt att vi klarar dessa problem, och det är jag övertygad om att vi också kommer att göra.

En del besked får lämnas i höst. Vi i regeringen väntar på en lång rad olika utredningar som vi skall använda som underlag för denna proposition. När dessa utredningar är klara och när vi har gjort våra utvärderingar och efter det att remissvaren har inkommit från olika myndigheter och organisationer, kommer vi att lägga fram vårt förslag.

Det finns en kompakt majoritet i denna riksdag mot en utbyggnad av älvarna. Därför blir det naturligtvis inte någon utbyggnad, i varje fall så länge den majoriteten finns.

Beträffande koldioxidtaget vill jag säga följande. Jag tycker att man kan diskutera hur klokt det beslutet är och om det kanske är dags att diskutera

en omformulering. Någon folkomröstning anser jag inte att vi behöver, utan jag tycker att det finns en mycket talande majoritet i den svenska riksdagen när det gäller åt vilket håll energipolitiken skall föras i framtiden. Jag tror inte att en folkomröstning skulle tillföra oss någonting nytt.

Martin Olsson tog upp olika politikområden och samordningen mellan dem. Jag håller med honom om att det är en utomordentligt viktig fråga. Vi måste samordna olika delar av politiken till en helhet som riktas mot de regionalpolitiska målen. Det gäller även inom näringspolitiken. I detta sammanhang kommer vägar, järnvägar, telekommunikationer och andra infrastrukturåtgärder att ha en stor roll i framtiden. Det är viktigt att det bl.a. inom näringspolitiken sker en samordning. Men det är viktigt att detta även sker inom regionalpolitiken. Den proposition som regeringen har lagt fram syftar till att samordningen mellan olika politikområden skall förstärkas genom att ökade resurser avsatts för det inom industridepartementet och genom att myndigheterna får mer konkreta mål och att detta följs upp genom olika utvärderingar.

Sigge Godin ställde en rad konkreta frågor till mig. Jag vill säga att Ånge har fått olika lokaliseringar, också av statlig karaktär. SJ har fått regionalpolitiskt stöd för att flytta delar av sin hjulsvarvningsanläggning till Ånge. Det har getts särskilda stöd för att SJ:s telefonupplysningstjänst skall etableras i Ånge. Detta kommer att ge ett tjugotal sysselsättningstillfällen i en första etapp. Ytterligare 20 kommer att tillföras senare.

De medel som kommer att frigöras genom försäljning av Industricentras lokaler, kommer att tillföras de kommuner där de dessa lokaler ligger. Det kommer även att gälla Ånge.

Det finns många detaljfrågor i detta sammanhang. Det väsentliga nu är, enligt min uppfattning, att vi skall göra en ordentlig genomgång med företaget och i länsorganen. Vi skall även engagera oss centralt för att lösa de svåra problem som Ånge kommer att stå inför. Då får vi vidta de olika åtgärder som är möjliga inom de ramar som riksdagen har gett.

Anf. 19 SIGGE GODIN (fp):

Herr talman! Jag skall fatta mig kort. Först instämmer jag i vad Martin Olsson sade om infrastruktursatsningarna. Järnvägen är oerhört viktig, som Martin Olsson sade. Men det är också viktigt att väg E 75 fungerar. Det är en förutsättning för att människor skall våga etablera verksamhet i Ånge. I det avseendet behöver regeringen göra speciella insatser.

Likadant förhåller det sig när det gäller teleförbindelserna. Den frågan har ju varit uppe här. Ånge är missgynnad i det sammanhanget. I och för sig har man dragit ut en ledning till det s.k. Callans Trä. Men det är egentligen det enda som har åstadkommit. AXE-systemet måste man också snabbt komma i gång med i Ånge för att man skall klara telekommunikationerna. Också i det avseendet kan man alltså göra en insats.

Industriministern säger att långsiktiga besked måste lämnas i energifrågorna, och på den punkten är vi helt överens. Om jag nu tar fasta på detta, blir min fråga: Hur skall det gå i Ljungaverk om man inte får en frist fram till det att vi i Sveriges riksdag fattar beslut om de långsiktiga elpriserna? Vi borde rimligen ge Ljungaverk den här möjligheten. Det är det minsta som

kan krävas i löftesväg när det gäller Ljungaverk - detta i förhållande till vad som skett i både Malmö och Uddevalla. Ljungaverk måste alltså få ett besked om att det går att under tre år framåt använda sig av billig norsk el. Under tiden hinner man pröva de andra frågorna.

Jag tycker att Martin Segerstedt kunde ha fått det beskedet att vidarebefordra till människorna i Ånge - men han har nog redan avvikit.

Jag ställde några frågor till industriministern, t.ex. om elkraften och Ljungaverk. Men jag har inte fått något svar på de frågorna. Jag ställde också en fråga om lokaliseringssamrådet. Inte heller i det avseendet har jag fått något svar. Vidare frågade jag om man temporärt kunde flytta Ånge från stödområde 2 till stödområde 1. Den frågan är också obesvarad.

Vilka lösningar är tänkbara för den elkraftsintensiva industrin med tanke på konkurrenskraften på 90-talet? På den punkten har några antydningar gjorts om vad som kan vara aktuellt. Men frågan kvarstår ändå: Varför löser regeringen problemen i Malmö och Uddevalla snabbt och effektivt medan man låter Ljungaverk vänta i två år? Och inte nog med det - nu måste man vänta ytterligare. Dessutom överläts ansvaret för förhandlingarna på de fackliga organisationerna. Det tycker jag är dålig politik med tanke på att Ljungaverk är en glesbygdsort där det inte finns några alternativ.

Anf. 20 MARTIN OLSSON (c):

Herr talman! Jag är glad över det som industriministern sade om vikten av samordning. På den punkten är vi alltså helt överens. Jag lovar att försöka att följa vad som sker på området och att granska hur det blir med samordningen. För den som följer utvecklingen i Ånge kan detta tjäna som exempel. Det handlar då om i vad mån olika politikområden medför positiva eller mindre positiva effekter för en kommun som Ånge.

Jag instämmer i de krav som framställts tidigare i denna debatt. De industriföretag som under lång tid har verkat i Ljungaverk skall alltså ta ett ansvar för sysselsättning och utveckling i den här bygden - en bygd som ju har lång industriell tradition. Det vore mycket tragiskt om det inte skulle gå att på ett eller annat sätt bygga vidare på nämnda industriella tradition.

Jag har inte nämnt energipolitiken. Denna har ju också tagits upp i debatten. Jag vill tillägga att man under de tio år som har gått sedan folkomröstningen har utnyttjat tiden ganska dåligt. Vi måste ju klara den omställning som kommer i och med utvecklingen av kärnkraften. Industriministern var ju själv ledare för den linje som segrade vid folkomröstningen - innebärande att vi först skall bygga ut och att vi sedan skall utveckla. Själv hör jag till det parti som sade att det var bättre att stoppa utbyggnaden, eftersom man var överens om att utveckla.

Västernorrlands län är ju ett län som producerar väldigt mycket elkraft. Det finns elkraftintensiv industri där. Men "exporten" av elkraft till övriga delar av landet är också av stor betydelse. Jag vill minnas att länet står för ungefär hälften av den energi som produceras. Såväl ur regionalpolitisk synpunkt som ur rättvisesynpunkt skulle det vara synnerligen otillfredsställande om ett elkraftproducerande län som Västernorrlands län inte skulle kunna få en energipolitik som gör det möjligt för industrin att fortsätta att verka i länet.

Vidare har jag tagit fasta på en annan detalj i industriministerns svar. Det gäller då Stiftelsen Industricentra. Det står i svaret att Ånge kommer att få del av medel som frigörs vid avvecklingen. Jag tycker att de åtta kommuner som det här är fråga om borde kunna få alla medel – inte bara en del av dessa – som frigörs vid avyttringen av de lokaler som Industricentra har.

Anf. 21 EVA BJÖRNE (m):

Herr talman! Jag tackar industriministern för de här svaren. Det mest positiva var beskedet att så länge majoritet för att behålla de orörda älvorna finns i riksdagen skall älvorna inte röras.

Sedan sade industriministern att kärnkraften skall vara kvar och att det inte behövs någon ny folkomröstning, därför att en sådan knappast skulle ge något annat resultat. Vi har under senare tid sett i massmedia att det finns andra strömningar bland oss svenskar. Vi har börjat tänka litet annorlunda när det gäller de energikällor som vi har att tillgå och den miljö som vi vill värna om. När det gäller koldioxidtaget förstår jag av industriministerns besked här att regeringen inte vill behålla det vid den nivå som riksdagen har beslutat utan vill tumma på det. Då skulle jag vilja säga att vi ju har ett globalt ansvar i vårt land. Vi borde väl överlåta åt de länder i tredje världen som har lättare att bränna ved och den typen av bränsle att få göra det. Det finns i alla fall bra mycket över 400 reaktorer ute i världen. Vi har de allra säkraste. Vi borde behålla dem åtminstone så länge som de är driftsäkra och på det viset behålla möjligheterna till den goda miljö som vi kan bidra till vårt globala ansvar med.

Det var positivt att industrin skall få ett långsiktigt besked om elpriserna och eltillgången. Men det verkar vara ett stort problem för industriministern och för regeringen med de förutsättningar som industriministern här angav att i den elintensiva industrin få ett genomsnittspris som är konkurrenskraftigt ute på världsmarknaden, om man inte träffar ett specialavtal med just denna industri. Sedan har vi också problemet med ransonering. Kommer det att finnas tillräckligt med el, eller kommer hushållen och andra att bli utsatta för ransonering?

Det kanske är bra med alla dessa utredningar som skall ligga till grund för höstens proposition, men man ställer sig mycket frågande och undrar: Är det inte oenigheten inom det socialdemokratiska partiet som man skall försöka lappa ihop till höstens partikongress?

Anf. 22 Industriminister RUNE MOLIN:

Herr talman! Sigge Godin frågade varför Ljungaverket skulle behöva vänta. Nej, Ljungaverket skall inte behöva vänta, men vi måste gå igenom de olika processer som ingår i en sådan här fråga: Först diskussioner med företaget, sedan diskussioner om vad länsstyrelsen kan göra och till sist diskussioner mellan länsstyrelsen, kommun och regering. Denna process håller vi på med nu. Det väntas inte, utan jag skall träffa företrädare för Ånge kommun och länsstyrelsen i kort. Länsstyrelsen arbetar naturligtvis med dessa frågor. Det gick inte snabbare för vare sig Uddevalla, Malmö eller någon annan kommun. Vi måste ta det i denna ordning så att vi vet vad vi gör för någonting.

Eva Björne tog upp långsiktigheten i energipolitiken. Den tycker jag är oerhört viktig. Det bästa man kan göra, om man vill sabotera långsiktigheten, är att sätta i gång en ny kärnkraftsdebatt, som Eva Björne vill ha. Här i riksdagen finns en mycket stor majoritet för fullföljande av folkomröstningsbeslutet. Jag tror att grunden till långsiktigheten är att vi ser till att vi fullföljer detta beslut. Men skulle vi ta upp en ny diskussion om kärnkraftens framtid i Sverige och inte respektera 1980 års folkomröstningsbeslut, får vi ingen långsiktighet i energipolitiken. Då får vi en debatt om vad det skall vara för energipolitik, och den kommer att ta sin tid. Om vi dessutom skulle fatta beslut om att ha kärnkraften också i fortsättningen innebär det att vi skulle få en ständig diskussion om hela energipolitiken. Om så någonting inträffar i någon reaktor i Sverige eller någon annanstans, skulle vi få en ny debatt. Detta är inte en långsiktighet som man kan leva med.

Beträffande koldioxidtaket: Koldioxid är en av växthusgaserna. Det finns freoner, metaner och annat. Om vi skall diskutera hur vi skall klara växthusproblematiken skall vi diskutera alla gaserna samtidigt och se vad vi kan göra åt de olika gaserna, inte bara plocka ut en och titta på den. Om vi skulle följa riksdagens beslut om stopp för koldioxid, skulle vi omedelbart se till att det blev någon sorts ransonering eller hushållning i trafiken. Så fungerar det inte. Samtidigt har vi beslutat att sätta stopp för freonanvändningen, vilket betyder att vi minskar växthusgaserna radikalt. Det beslutet var inte ordentligt genomtänkt. Det hade inte heller föregåtts av ordentlig utredning. Jag tycker att vi måste titta på det närmare.

Martin Olsson säger att 80-talet inte utnyttjades tillräckligt bra för att göra omställningen i energipolitiken. Jag vill säga att 80-talet användes precis på det vis som vi föreslog i vår avvecklingsplan i linje 2. Vi skulle använda 80-talet för forskning och utveckling och för att utveckla prototyper osv. för att redan under 90-talet starta övergången till andra förnybara energislag, för att få full effekt först på 2000-talet. Det var vår avvecklingsplan, och den har vi hållit till punkt och pricka och arbetat efter. Det beslut som vi skall fatta i höst innebär ingen försening av planen för avveckling av kärnkraften. Det är en myt som sprids i tidningarna, framför allt av Lennart Daléus i centern och en del andra som inte vill se vad som egentligen har hänt.

Får jag till sist säga att de pengar som kommer loss genom försäljning av Industricentras lokaler skall helt, sedan lån och annat har klarats av, gå tillbaka till kommunen.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades

Propositionerna

1989/90:108 till lagutskottet

1989/90:123 till jordbruksutskottet

1989/90:134 till näringsutskottet

Motionerna
1989/90:N62–N66 till näringsutskottet

6 § Förnyad bordläggning

Föredrogs men bordlades åter
Konstitutionsutskottets betänkanden 1989/90:KU33 och KU37
Finansutskottets betänkanden 1989/90:FiU16, FiU18, FiU19, FiU21–FiU23
och FiU25
Skatteutskottets betänkanden 1989/90:SkU19 och SkU28
Justitieutskottets betänkanden 1989/90:JuU24 och JuU25
Socialutskottets betänkande 1989/90:SoU17
Kulturutskottets betänkande 1989/90:KrU16
Näringsutskottets betänkanden 1989/90:NU29 och NU31–NU33

7 § Meddelande om fråga

Meddelades att följande fråga framställdes

den 30 mars

1989/90:508 av Gudrun Schyman (vpk) till statsrådet Maj-Lis Lööv om tillämpning av utlänningslagens bestämmelser:

Enligt utlänningslagen 3 kap. 4 § krävs att en asylsökande skall vara skyddad mot vidarevändning till hemlandet för att svenska myndigheter skall ha rätt att besluta om avvisning till första asylland.

Statens invandrarverk har i pressmeddelandet 900023 meddelat att de asylsökande som reser in i Sverige via Polen i hög utsträckning kommer att sändas tillbaka, eftersom risken att de skulle återsändas från Polen till hemlandet är mycket liten.

Eftersom detta uppenbarligen strider mot lagen vill jag ställa följande fråga:

Vilka åtgärder avser invandrarministern att vidta för att invandrarverket åter skall börja tillämpa utlänningslagens bestämmelser?

8 § Kammaren åtskildes kl. 13.34.

Prot. 1989/90:98
2 april 1990

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

/Gunborg Apelgren

Innehållsförteckning

Måndagen den 2 april

1 § Meddelande om frågestunden tisdagen den 17 april	1
Förste vice talmannen	
2 § Justering av protokoll	1
3 § Svar på interpellation 1989/90:135 om arbetsmarknadssituationen i Bergslagskommunerna i Värmlands län	1
Industriminister Rune Molin	
Kristina Svensson (s)	
Bo Finnkvist (s)	
4 § Svar på interpellationerna 1989/90:143 och 147 om den elintensiva industrin i Västernorrland, m.m.	8
Industriminister Rune Molin	
Sigge Godin (fp)	
Eva Björne (m)	
Martin Olsson (c)	
Martin Segerstedt (s)	
5 § Hänvisning av ärenden till utskott.	23
6 § Förnyad bordläggning.	24
7 § Meddelande om fråga 1989/90:508 av Gudrun Schyman (vpk) om tillämpning av ut- länningslagens bestämmelser	24